

SI TUNIS ENS FOS CONTADA

El fotògraf que oblidà la càmera

Bon coneixedor de Tunis i de la cultura àrab, el novel·lista Cremades Arlandis fa un viatge literari, ple de descobertes, amb il·lustracions de Brahim Dahak

Ferran Cremades i Arlandis

Fou en el precís instant de veure l'assistenta d'aviació de Tunis Air quan Àlex March s'adonà que havia oblidat l'equip fotogràfic en el seu estudi de publicitat. Sí, si us plau, done'm un cartó de Camel i una ampolla de White Label. Ell mai no es penediria d'haver fet aquesta compra. A Tunis, el tabac ros val més del doble que a Espanya, i el *whisky* més de 5.000 pessetes. En el semblant de l'assistenta llegí dissenys de lluna plena i perfums terrenals. Ella féu un somriure hospitalari que ell no s'atreví a contestar. Ja havia iniciat el viatge mar enllà. Menjar de noves sabors. Per l'altaveu parlaven en àrab i sonaven remors orientals, pregàries als déus del sol i del cos.

Volava sobre la Mediterrània. Aquesta mar que durant molt de temps ha estat un mur per a mi, pensà atret pel seu propi passat, quan al llarg de la història ha estat una mare, fèrtil en cúpules de civilitzacions i bel·leses efímeres, fèrtil també en la crueltat del poder.

De l'avió estant, la blavor del cel i la blavor de les ones enquadraven una escriptura de cases emblanquinades, línies d'oliveres i vinyes, verdor de vegetació salvatge i els espills dels llacs. Aquí, en aquestes terres d'Àfrica, els pintors han estat posseïts pel color del paisatge i dels cossos. Alex, com a bon fotògraf, es sentia posseït per la llum.

El sol cau de plom sobre els llacs i fa espillejar l'aigua. Llacs que es fan bells al vespre, quan la llum és un vel i el vol dels flamencs roses i dels cormorans —semblen sexes volàtils, digué algú que viatjava en el tren— projecten línies infinites contra el sol. El tren que duu a Cartago avança enmig del llac El Bahira, la mar petita. A una banda i a l'altra, aigua, origen de la vida. Un tren enmig d'una mar immòbil. Estacions ben netes plenes de baladre i llum, avingudes de palmeres que donen entrada al mar.

Cartago és l'amfiteatre de la mar, s'imagina Àlex mentre el guia de les Termes d'Antoni. Li demana cinc dinars per una llàntia d'oli feta de fang. Autèntica, autèntica. Aquell gresol petit li semblà a ell una pura imitació. És bell, però no autèntic, li digué al guia i començà a regatejar-ne el preu. Cartago. Ruïnes. Espais de terra encara sense explorar.

Àlex March intentà llegir en les pedres, en els objectes

quotidians, en els espais sagrats plens d'esteles funeràries. Allí, en el silenci ple de remors de turistes i clics de càmeres, les tombes li parlaven de vida.

Avui, mirant la mar, li vingué novament a la ment la imatge de l'aqüeducte de Zagan que havia visitat el dia anterior. Aqüeducte de Zagan, meravella arquitectònica que es començà a construir en

temps d'Adrià. Una foto d'un riu en l'aire. I aquest fou un dels únics moments del seu viatge en què ell trobaria a mancar la seua càmera.

Cartago, adormida en les seues llegendes, és també l'actual residència del Líder. Palau davant la mar: espai de vida i acció on una vegada el vel de la conspiració caigué en el silenci. Al bell mig de Cartago s'alça la Catedral Lavigieri, exemple de fanatisme catòlic. Els ulls d'Àlex March s'encegaren davant aquesta barbàrie a plena llum del sol.

Caminant, ell buscà un restaurant per a dinar, passà belles vil·les de buguenvil·les i davant un gran magatzem general trobà una *pizzeria*.

El mateix tren que el portà un matí a Cartago el portà una nit a Sidi Bou Saïd. Cases blanques i portes i finestres blaves sota les ombres dels xiprers i de les palmeres. Un poble jardí on creix la lluna plena. Arbres com columnes de mesquites. Gammes de verd. Hibiscus oberts com magranes i geranis que pengen de les parets.

Sent una unió física amb el paisatge. Sent que el seu cos és físic i s'oblida de la ment. Allò que és sagrat i profà habita en aquest laberint de carrers encisadors, amb fonts d'aigua que avui són silenci místic trencat pels vianants que compren llepolies: samsa, macrud i uns bunyols grans que anomenen bambolini. Bambolini, bambolini. La lluna plena naix en aquesta meravella. Una lluna que encega els ulls dels turistes i turistes que arriben al poble. Camí de serp. Una lluna que encega els ulls de les càmeres.

Havia tingut sort aquella nit, havia trobat gent hospi-

talària que li havien fet oblidar la seua pàtria. Pàtria. Feia temps que Àlex March no pronunciava aquesta paraula. Ell sempre havia emprat la paraula espai o territori. Es sentia més bé animal que no home en aquest món. La nit s'havia fet curta amb les històries i la conversa, i ell s'apropà a la parada de taxi que hi havia a la plaça del poble, prop de l'estació de tren.

A Tunis, carrer de Grècia, digué al taxista. I mentre creuaven la nit, pensà en despertar-se de bon matí per anar a veure Keruan. Una periodista li havia dit en la conversa que era la primera ciutat que alçaren els àrabs, i Alex s'hi sentí atret de manera inconscient.

Malgrat que el director de l'hotel Salambó li havia recomanat la visita al Museu d'El Bardo, Àlex March aquell matí tenia ganes de refrescar-se en el mar. Després d'una bona dormida, havia oblidat el seu projectat viatge a Keruan. Allí, continuà el director, vostè trobarà bells mosaics romans que ens mostren els individus en la seua vida quotidiana. Són retrats que reproduïxen els seus vestits, les seues eines, els seus rituals.

Àlex davallava ja les escales i li féu un somriure. Però aquell matí ell estava cansat de ruïnes i del passat, i sentia unes immenses ganes de refrescar-se en el mar. Agafà el tren i s'encaminà a Amilcar Platja.

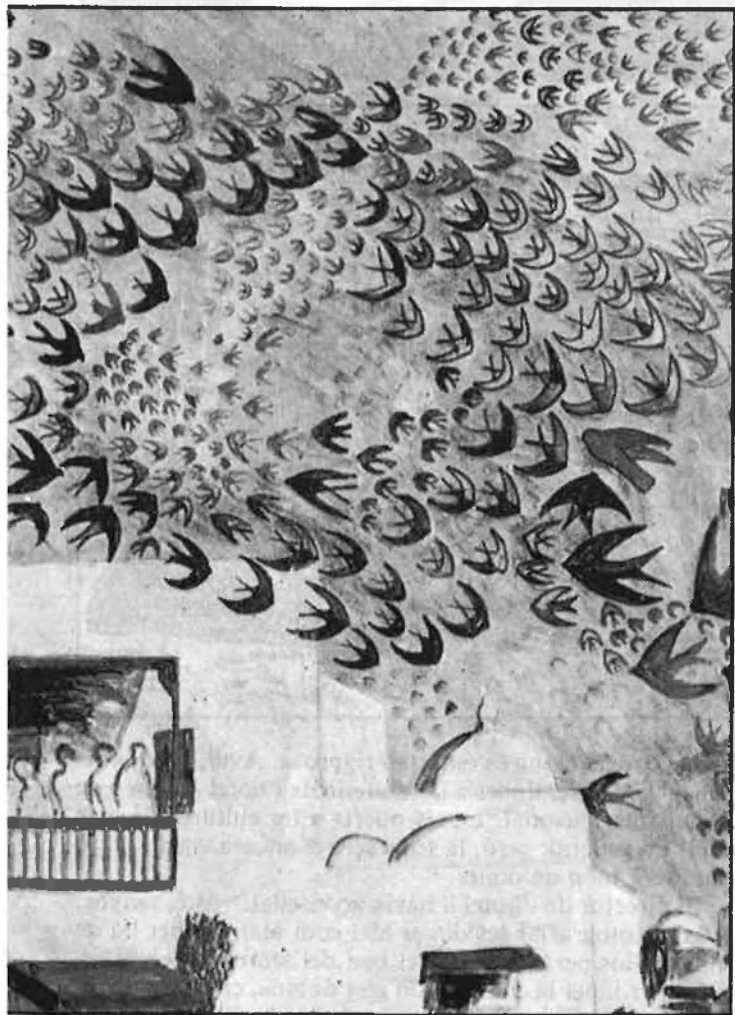
Una marabunta humana esclatava en aquell petit golf. A Àfrica el dia és acte carnal i devorador del sol. Àfrica cos. Cossos banyant-se en una mar de llum. Cossos que es capbussen de manera frenètica. S'enfonsen i semblen desaparèixer sota l'aigua. Les joves tunisenques van en banyador d'una sola peça, mentre que les estrangeres duen bikini. L'aigua de la mar en modela els cossos, els semblants dels quals reflecteixen l'esperit de totes les civilitzacions passades. Semblants que recorden els fenicis, els romans, els bizantins, els àrabs. Semblants d'estàtues mòbils que transformen aquest espai del segle XX en un espai immaterial i etern.

Ell es capbussà també en el mar. Aquesta era la seua única manera de sentir-se mediterrani. Una estètica del cos, no de la ment. Li agradava confondre's amb ells, amb l'emoció que té la nuesa, la natura que és acció i esclat, no la natura que és pensament. Tots, nadius i turistes, banyant-se en la mateixa mar, sota un cel calent de desig. Banyar-se a Amilcar Platja és una cerimònia salvatge i joiosa: ones de cossos i ones de mar que es confonen en un sol cos.

Àlex March necessitava sentir Àfrica des de dins, més

enllà de les danses del ventre, de les festes típiques de noccs, més enllà dels dàtils i dels tam-tams del desert. Havia descobert que els ulls del seu cos eren atrets per imatges entelades als ulls de la càmera.

Entren, senyors, senyores. Entren, pel plaer dels ulls. Carrer de la Casba i carrer de l'Aljama Zituma. Botigues de colors i perfums. Al crepuscle, quan ja la calor és menys ofegant, Àlex March es perd pels carrers tortuosos, sócs, espais públics que oculten emocions i cerimònies secretes. Façanes de palaus, ara ja niu de rates-penades, i belles mesquites amb minarets que recorden Istambul. Llum i ombres de cossos que vagaregen. Entrar en la Medina és entrar en un laberint. Ciutat secreta. Carrers:

Entren pel plaer dels ulls. Botigues de colors i perfums.

espai d'espectacle, d'esguards de desig. Recordava les fotos d'un amic pintor que havia viscut mesos a la Medina de Fes. Una música de colors i formes, de perfums i sabors, d'objectes que ens parlen de la vida dels cossos: instruments de supervivència, testimonis d'amor. Colors de fils de seda i colors de les tintorerias de llanes i pells. Entren, pel plaer dels ulls. Objectes oberts i bells, no tancats en un valor solament utilitari. Ell feia una mirada a tots els objectes, esguarda aquí i allà, deixava vagabundejar la imaginació.

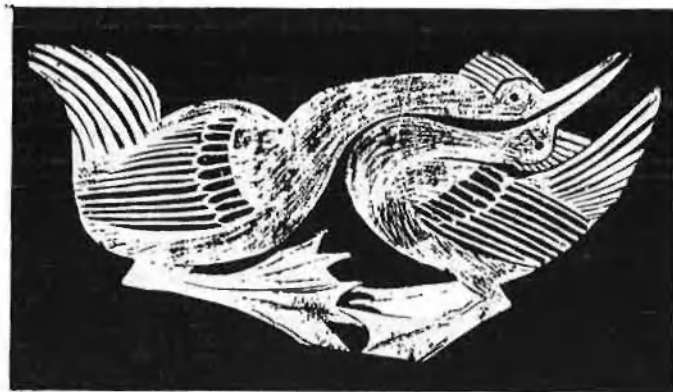
La Medina, tancada sobre ella mateixa, guarda en el seu si la història i sembla una nau ancorada a la boca d'un port sense temps.

Al restaurant, davant la Mesquita Zituna, sopà de primer una ensalada metxuia, feta amb tomaques, pebrots i pebreres torrades, adornades amb bocins de tonyina i ou dur i amanida amb oli d'oliva, gotes de llimó i salsa picant harissa. De segon ha menjat un peix complet amb tomaca fregida, pebreres picants i dos ous ferrats. De la taula estant veu passar gent i gent. Ell ara té un dubte. Rere la targeta postal de la Mesquita Zituna escriu: fotografiar les dones d'ahir, amb els seus sefsaris envellant totes les formes possibles de seducció, o fotografiar les joves d'avui amb falces de flors, cames nues i l'esguard hospitalari del desig. Era el mateix dubte que havia experimentat l'altre dia en la platja: fotografiar els càntirs dels venedors d'aigua o la blavúria cristal·lina de la piscina de l'hotel Amilcar.

A entrada de fosc, Àlex March abandonà la Medina i entrà en la ciutat nova. A l'alçària del monument al gran historiador Ibn Khaldun, s'adonà que la lluna reposava sobre el gratacel de l'hotel Àfrica i que estols d'ocells dansaven en immenses nuvolades sobre la verdor estiuada dels ficus. S'apropà a un quiosc de flors i es comprà un pom de gesmil i se'l posà a l'orella. pom de gesmil, talismà d'amor per a les nits d'estiu.

Al llarg de l'avinguda Habib Burguiba —totes les avingudes de les ciutats i els pobles de Tunísia s'anomenen així—, ell intenta trobar una taula buida en la terrassa d'un cafè. Fa cua. Fins que després de mitja hora un jove li ofereix compartir la taula. Prenga el que vulga, jo us invite senyor. ¿Es vostè italià, grec, potser espanyol? Aquest gest d'hospitalitat, present pertot arreu l'estranyava. Havia arribat a la conclusió que l'hospitalitat era encara una llei vigent a Tunísia, així com ho havia estat al llarg de la seua història, segons havia llegit en la *guide bleu*. De la conversa amb el jove constatà l'existència d'un bilingüisme actiu, cada vegada més delimitat.

Els nostres majors, li digué el jove, es veien forçats a aprendre la història de Tunísia i del món arabo-musulmà, la geografia i els grans períodes de la civilització de l'islam, en una llengua que no era la seua. Parlaren d'altres coses i el jove, a l'hora del comiat, s'oferí a acompanyar-lo un matí al hamman. ¿Hamman? Sí, el bany públic. Estic segur que us agradarà molt més que les vostres dutxes o banteres. De sobte, malgrat haver-ho viscut ja alguns dies, Àlex March s'adonà que els cafès són habitats per homes. Cafè de Paris, Cafè de la Rotonda. Tots els cafès dels pobles i de les ciutats. Solament homes. Una promiscuïtat viril plena de suors i de converses en veu alta i de joc de cartes i de baralles. Una violència muda sura en el fum solitari de les cigarretes o les xixes. La separació de sexes a la

societat musulmana és estricta i rigorosa. Avui, però, pots trobar-te algunes dones a la cafeteria de l'hotel Àfrica o de l'hotel Internacional: espais oberts a les cultures de mar enllà. En general, però, la separació és encara vigent: món d'homes i món de dones.

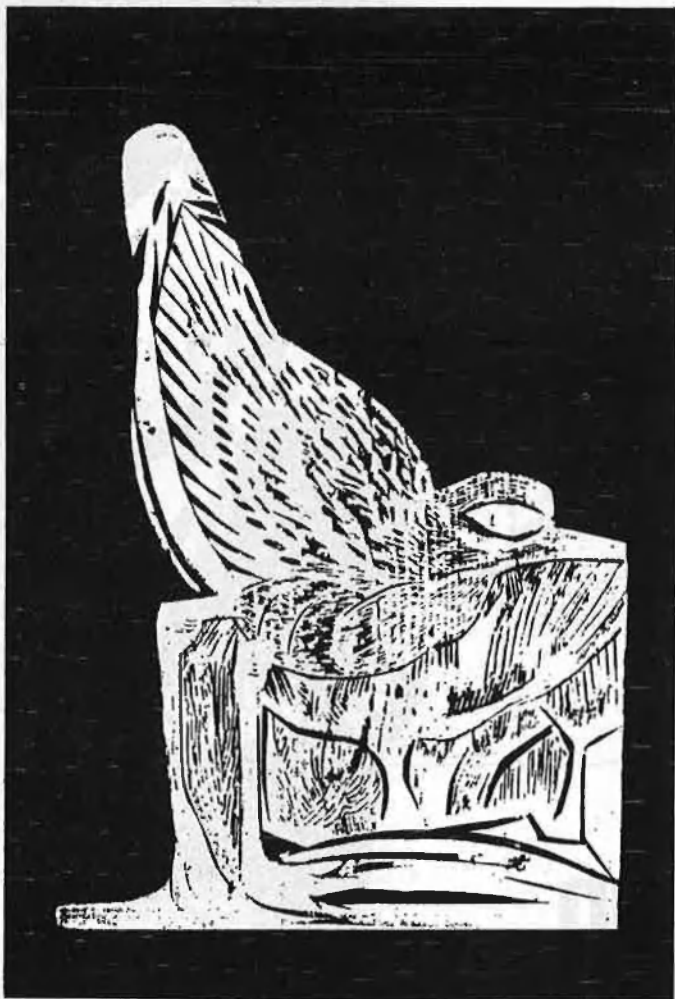
El director de l'hotel li havia aconsellat: vostè, senyor, no gose fotografiar les dones així com així, primer ha de demanar-los permís. I amb el gest del semblant semblava preguntar-li per la càmera. Un gest dubtós, com si el director li demanés la visió de la càmera. Un fotògraf sense càmera. Àlex havia escrit professió fotògraf en la seua fitxa d'inscripció de l'hotel.

Àlex havia comprovat més d'una vegada el gran contrast entre les dones majors i les joves. A Amilcar Platja, la majoria de les joves entraven en la mar mig nues i exhibien la seua figura africana, una bella morenor desenvelada de passades tradicions.

Els homes, els joves, però, restaven asseguts als cafès, microcosmos mascle, espai privilegiat de la vida quotidiana. Aquí, plens de desig i passió, esquincen vels, somien amb dones despullades mentre contempen el balanç luxuriós dels culs ben dissenyats de les turistes.

Com cada dia, Àlex havia comprat el diari *Le Temps*. Com qualsevol viatger que s'acoste a la premsa i altres mitjans de comunicació, comprovà la presència in-sistent del Líder Habib Burguiba, el Combatent Suprem, exemple d'un personalisme polític il·limitat. La seua malaltia preludia un nou canvi i fa créixer moviments polítics de signe ben diferent, des de l'integrisme, afectat per la

Gerba, immens oasi, nau de terra fèrtil que sura sobre la mar.

tradició i el passat, fins a un arabisme progressista, marcat per un desig de modernitat: una lectura actual de l'alcorà i de la història. Tunísia, la Tunísia de la Independència, és ara una nau a la deriva que espera arribar al port d'una democràcia occidental.

Lectura ritual del diari. Desdejuni al Cafè de la Rotonda. Terrassa interior on volen coloms. A la primera pàgina, fotos de polítics i vivències d'occident. A la darrera pàgina, primera per a un lector àrab, fotos eròtiques, la felicitat dels cossos de les dones, anuncis de *bikinis*: felicitat de la dona, desig carnal de l'home.

Després d'un segon cafè, Àlex March s'alça i retorna a l'hotel a prendre una dutxa. El jove estudiant no ha aparegut per allí i intenta oblidar-se de l'experiència del hamman. Pas a pas, va recordant les descripcions meravelloses que li havia fet el jove: el bany és el temple del cos. Un espectacle d'aigua. A poc a poc, la seua imaginació anava entrant en aquest laberint. Món humit, món de la suor i del desig, món de l'erotisme.

Àlex March s'estranyà que el jove estudiant no aparegués a la cita. S'havia fet la il·lusió de viure una nova experiència en aquest viatge de relax. Vacances: temps sagrat i ociós: gaudir la vida. L'aigua de la dutxa renovà en el seu cos la sang. Allargat al llit, el seu cos mig mullat, fumà una cigarreta Camel i deixà rodar la seua ment en una buidor de silenci i llum blanca. Els glops de White Label sense gel encenien un melós somni en el seu cap. Avui, sens falta, aniré a dinar al restaurant Bagdad.

Quan per fi havia disposat fer la seua visita a Keruan en un dels taxi *louage* que ixen de la plaça de Bab Aleua, davant l'estació d'autobusos, segons la informació del negre de Matmana, un empleat de l'hotel, ell canvià d'idea i decidí anar al sud. Es sentia atret per l'oasi i alhora per la proximitat del desert.

A Gerba, Àlex March va viure una història d'amor que li féu oblidar totes les penes del passat i la càmera. Una amant de Gerba és com la fruita del lotus: oblidaràs la terra de la teua neixença i de la teua mort. Gerba, immens oasi, nau de terra fèrtil que sura sobre la mar. Llum de palmeres en forma de lotus, d'oliveres i d'arbres fruiters. Llum, un vel de llum que encega els pescadors que paren parany arran de les ones. Bardisses fetes de palmes engoliran peixos lluents: daurades, rajades i molls, que després seran venuts al mercat.

Gerba, illa de peixos i barques veleres que representen històries llunyanes, llegendes d'Ulisses. Pertot arreu de l'illa trobà tallers de tissatge de llana enmig de les ombres de les palmeres i de les figueres. Visità Midun i Guel-lala, on comprà una bella forma de vaixela de terrissa i escoltà la música monòtona i pesada dels torners, acompassant el silenci calorós del migdia.

A Gerba visqué una història d'amor amb una tunisenca que estudiava a París i que havia conegut al cafè moro M'rabet de la Medina de Tunis. Allí les joves estudiants assagen ventures d'amor amb els estrangers.

Però una vesprada, passejant vora la mar, admirà el Gran Castell on habitaren en el passat Roger de Llúria i Ramon Muntaner entre altres. I, molt a prop del Gran Castell, admirà una columna de pedra, record funest per als espanyols. Aquí s'havia alçat una piràmide de cranis. El pirata Dragut amb els seus homes tallaren els caps dels soldats de Medinaceli. 300 anys al sol, espantant els somnis d'altres imperis. Avui s'alça una columna de pedra com a testimoni de la història, símbol de resistència.

Àlex March comentà a Farida si en realitat en tots els oasis cal que hi haja una piràmide de cranis.

Àlex March s'havia oblidat de confirmar el viatge de retorn 72 hores abans de l'eixida. No, vostè ha d'inscriure's en la llista d'espera, tal vegada tindrà sort i podrà volar avui, li va dir un agent de Tunis Air.

Ell féu la inscripció, pujà a la cafeteria i demanà *bukha* amb gel. Un tunisenc s'acostà a la seua taula i li demanà per favor: vostè, senyor, si és tan amable, demane vostè una altra *bukha* per a mi, avui és divendres i a nosaltres els musulmans no ens serveixen d'alcohol. Àlex s'engolí la copa d'un sol glop i féu un gest d'indiferència, mentre deixava sobre la taula dos dinars. El licor de figues escalfava la seua gola i era un perfum d'adéu. Ell, en el fons, dubtava de perllongar la seua estada, malgrat el seu desig.

A Tunísia Alex March ha experimentat les sensacions dels antics viatgers que creuaven mars i deserts per conèixer noves cultures. Expressaven allò que vivien, no solament allò que veien.

Solament trobà a mancar la càmera en aquell moment de contemplació de l'aqüeducte de Zagan. Ell era allí als peus de l'aqüeducte romà. El temps ha passat i continua passant per ell. L'aigua, però, ja no brolla més. És meravellós, es digué, l'arquitectura ha creat un riu en l'aire. Malgrat haver oblidat la seua càmera, aquesta imatge restaria impressionada als seus ulls durant tota la seua vida. No res podrà esborrar aquesta imatge. Un riu en l'aire, es digué en el seu silenci. Això és el viure. Un dia, l'aigua ja no brolla més.

Russafa, 1985. □